

Цитування:

Татарнікова А. А. Культурна дипломатія у східноєвропейському просторі: культурологічний аспект, сучасні тенденції. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2023. № 3. С. 15–19.

Tatarnikova A. (2023). Cultural Diplomacy in the Eastern European Space: Culturological Aspect, Current Trends. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 3, 15–19 [in Ukrainian].

Татарнікова Анжеліка Анатоліївна, доктор мистецтвознавства, доцент, викладач кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін Міжнародного гуманітарного університету
<https://orcid.org/0000-0002-6310-8276>
angelikatatarnikova75@gmail.com

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ У СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРІ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ, СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Мета роботи являє собою розкриття культурної дипломатії у східноєвропейському контексті в аспекті ролі культурних відносин у становленні та розвитку міжнародних зв'язків. **Методологія дослідження** полягає у використанні таких методів: описового, аналізу і синтезу, порівняння, узагальнення, прогнозування. Використання цих методів сприяє формуванню уявлення про вплив культурних відносин на розвиток міжнародних зв'язків. Водночас застосування їх дає змогу розглянути тему як у теоретичному, так і в практичному вимірі. Особливу увагу приділено методу прогнозування, оскільки за його допомогою можна визначити, як буде розвиватися культурна дипломатія в майбутньому, її основні напрями, способи та засоби впливу на міжнародну аудиторію. **Наукова новизна** полягає в тому, що було вперше ґрунтовно досліджено культурну дипломатію в аспекті східноєвропейського регіону як зв'язок культури та міжнародних відносин. Водночас удосконалено розуміння культурної дипломатії як поліфункціональної системи, що поширює і створює нові культурні контексти, базуючись на інформативній, культурно-просвітницькій, сенсотворчій функціях культури та мистецтва. **Висновки.** Культурна дипломатія є важливим аспектом становлення міжнародних зв'язків між державами засобами культури і мистецтва. Зокрема, за допомогою дипломатії засобами культури можна покращити імідж держави, налагодити співпрацю із різними міжнародними партнерами, гідно представити свою культуру на світовій арені. При цьому необхідно зауважити, що Україна активно використовує культурну дипломатію як спосіб демонстрування історії, традицій, досягнень народу, тим самим презентуючи широкую культуру нашої держави. Без культурної дипломатії нині не можна уявити діяльність жодної інституції, яка має за мету гідно репрезентувати державу міжнародній спільноті. При цьому у подальшому Україна та країни Східної Європи використовуватимуть такі сфери, як музичне та кінематографічне мистецтво для налагодження культурних зв'язків з іншими державами.

Ключові слова: актуальні питання культурології; культурна дипломатія; культура і мистецтво; сучасна культура.

Tatarnikova Anzhelyka, Doctor of Arts, Associate Professor, Lecturer at the Department of Art Studies and General Humanitarian Disciplines, International Humanitarian University

Cultural Diplomacy in the Eastern European Space: Culturological Aspect, Current Trends

The purpose of the work is to reveal cultural diplomacy in the Eastern European context in terms of the role of cultural relations in the formation and development of international relations. **Research methodology** consists in the use of the following methods: descriptive, analysis and synthesis, comparison, generalisation, forecasting. The use of these methods contributes to the formation of an understanding of the influence of cultural relations on the development of international relations. At the same time, the use of these methods allows to consider the topic in both theoretical and practical terms. Thus, special attention is paid to the method of forecasting, because it can be used to determine how cultural diplomacy will develop in the future, its main directions, methods and means of influencing the international audience. **The scientific novelty** lies in the fact that for the first time cultural diplomacy was thoroughly investigated in the aspect of the Eastern European region as a link between culture and international relations. At the same time, the understanding of cultural diplomacy as a multifunctional system that spreads and creates new cultural contexts, based on the informative, cultural and educational, meaning-creating functions of culture and art, has been improved. **Conclusions.** Cultural diplomacy is an important aspect of establishing international relations between states through the means of culture and art. The essence of the conducted research is determined by the fact that cultural diplomacy at the modern stage is given more and more attention. In particular, with the help of diplomacy through the means of

culture, it is possible to improve the image of the state, establish cooperation with various international partners, and present one's culture in a dignified manner on the world stage. Today, it is impossible to imagine the activity of any institution without cultural diplomacy, which aims to present the state in a dignified manner on the international arena. At the same time, in the future, Ukraine and the countries of Eastern Europe will use such areas as music and cinematographic art to establish cultural ties with other states.

Keywords: current issues of cultural studies; cultural diplomacy; culture and art; current culture.

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю розвитку культурної дипломатії як засобу інтеграції України у міжнародний простір за допомогою культури і мистецтва. Актуальність дослідження також зумовлена тим, що у сучасних умовах наша держава повинна здійснювати пошук різних способів презентації нашої культури задля отримання визнання міжнародних партнерів. При цьому культура дозволяє розширити знання міжнародної спільноти про Україну як самобутню та унікальну країну, що має неповторну історію та власні традиції.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання культурної дипломатії у східноєвропейському контексті в аспекті ролі культурних відносин у становленні та розвитку міжнародних зв'язків досліджували такі вітчизняні вчені як С. Голобобов [2], Г. Луцишин [5], Н. Ржевська [7], О. Стасевська [8], В. Удовік [9]. Зокрема дослідниця Н. Ржевська у статті «Культурна дипломатія України: сучасний стан та перспективи» визначила основні аспекти української культурної дипломатії, що визначено переважно євроінтеграційними процесами [7, 10]. Дослідниця О. Стасевська у статті «Культурна дипломатія: симбіоз культурного та правового потенціалу» наголошує на тому, що культурна дипломатія є ефективним засобом розвитку співробітництва України з іншими державами [8, 90].

Мета дослідження – розкриття поняття культурної дипломатії у східноєвропейському контексті в аспекті ролі культурних відносин у становленні та розвитку міжнародних зв'язків.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні культурна дипломатія є важливим аспектом дослідження, оскільки кожна країна намагається стати частиною великого світового процесу, що передбачає глобалізацію та зміцнення відносин між різними державами. Відповідно, «культурна дипломатія» являє собою «вид дипломатії, що застосовує для досягнення поставленої мети культурне надбання держави» [10, 14]. Це можуть бути різні види мистецтва, пам'ятки архітектури, історичні об'єкти, а також освіта як культурний феномен [3, 87].

Культурна дипломатія використовується задля виконання наступних завдань. У першу чергу, це поглиблення культурної взаємодії

між країнами. Зокрема, держави, які активно вивчають культуру одна одної можуть зміцнити певні економічні та політичні зв'язки, оскільки усвідомлюють певну спорідненість між їх культурами [8, 90].

Іншим завданням є маніпуляція певними матеріалами. Держава, яка має досягнення у певному виді мистецтва чи культурі, наприклад, у кіномистецтві, може використовувати свої культурні продукти з метою пропаганди чогось або забороняти їх на території іншої держави задля демонстрації своєї позиції щодо чогось. Проте культурний чинник тут має досить сильний вплив [12, 18].

Третім завданням є формування поліцентричної системи міжнародних зв'язків. Тут культурні відносини відіграють важливу роль, оскільки яскраво демонструють позицію держави, її народу, нації, щодо певного питання. Культура тут є чинником відображення менталітету та духу країни [1, 7].

Одним із важливих завдань є також формування іміджу держави. Культура демонструє давню історію країни, її традиції, вірування, переконання нації. Тому держава, що має сформовану культуру, яка є унікальною та непересічною, займає вагоме місце у процесі міжнародного співробітництва [9, 840].

Культурна дипломатія виконує відразу декілька важливих функцій:

- поширення інформації про державу на світовій арені;
- формування позитивного іміджу країни;
- розвиток міжнародної співпраці між країнами;
- формування політичного впливу держави;
- економічний розвиток держави.

Водночас кожна функція залежить безпосередньо від визначеної стратегії культурної дипломатії. Тобто це цілісна система дій щодо розвитку культурної дипломатії у державі, що виходить із намірів країни відносно її міжнародного співробітництва. Однак основними функціями є поширення інформації про державу та розвиток міжнародної співпраці між країнами. Передусім це обумовлено тим, що культурна

сфера здатна об'єднувати різні країни, які мають дотичні культурні зв'язки. Часто це помітно на прикладі спільних правителів чи перебування територій однієї країни під владою іншої.

Сучасна культура у східноєвропейському контексті передбачає провідну роль культурної дипломатії під час зміцнення відносин між державами. Зокрема, на прикладі України, можна простежити, що культурна дипломатія спрямована переважно на розвиток євроінтеграційних процесів [2, 1060].

Наша держава намагається продемонструвати, що її культура є самобутньою та унікальною, при цьому вона ще за часів Київської Русі споріднена із західноєвропейською культурою. Як наслідок, Україна є важливою частиною Європи [7, 4].

При цьому культурна дипломатія як України, так і таких країн Східної Європи як Молдови, Румунії, Болгарії, Угорщини, Чехії,

Словаччини, Польщі, ґрунтується на посиленні міжнародного культурного співробітництва, шляхом організації спільних виставок, конференцій, форумів [6, 6].

Заходи культурної дипломатії спрямовані на унормування співробітництва між державами. Так, значна частина країн має власні культурні центри поза власними межами на території інших держав. При цьому в Україні теж працюють культурні представництва інших країн: Британська Рада (Велика Британія), Французький Інститут (Франція), Чеський центр (Чеська Республіка), Польський Інститут (Республіка Польща), Інститут Сервантеса (Іспанія), Гете-Інститут (Німеччина) та інші [11, 2740].

Культурна дипломатія у східноєвропейському регіоні передбачає дотримання наступних аспектів. Це продемонстровано на рис. 1.

Рис. 1. Аспекти культурної дипломатії східноєвропейського регіону

Багаторівневність проявляється у тому, що культурні установи країн Східної Європи являють собою єдиний комплекс закладів культури. Всі вони підлягають у своєму функціонуванні єдиним принципам, цілям, завданням. Як наслідок, кожна установа визначає власну тактику просування культурних продуктів, які відповідають національній стратегії культурної дипломатії. І

тому кожна держава може гідно просувати свою культуру на міжнародному рівні [4, 6].

Промоція мови та літератури визначає засоби просування мови та літературної діяльності на міжнародній діяльності. Промоція мови дозволяє залучити до вивчення мови певної держави міжнародну спільноту і тим самим покращити імідж держави на світовому рівні. Зокрема, тут ефективним способом просування є організація мовних

курсів, що може мати також економічну основу та дозволяє познайомити з мовою більшу кількість осіб.

Промоція літератури це ознайомлення світової спільноти із вітчизняними письменниками та поетами та новинками книжкової продукції. Тут основними засобами поширення культури є книжкові проекти, книжкові виставки, літературні вечори, літературні дні. Це сприяє розвитку літератури, письменництва, книговидання, книжкового просування.

Розвиток інформаційних ресурсів це просування віртуальної культури серед міжнародної аудиторії. Зокрема, це ознайомлення іноземних споживачів із культурними електронними інформаційними ресурсами. Це можуть бути культурні веб-портали, сайти, сторінки. Просувати їх можна шляхом реклами та співробітництва із відомими діячами культури та політики.

Промоція сучасної культури це просування культурних продуктів, які створені останніми роками. Це не тільки модерні культурні продукти, але і продукти, які є витвором сучасних тенденцій. Сюди можна віднести продукти віртуального простору, графіті, сучасної архітектури, продуктів із нетрадиційних матеріалів, сучасної культури освіти і науки. Це демонстрація розвитку країни та її готовності до входження у новий глобальний простір. Тут просування може здійснюватися шляхом виставок, конкурсів, проєктів, зустрічей.

Часто зустрічі стосуються питань освіти і науки, які є частиною культури, а також зміцнення зв'язку між культурою і мистецтвом. Нерідко також відбувається взаємодія у створенні чи збереженні культурних продуктів, які мають вагомe значення [4, 6].

Також у Східній Європі поширеним явищем є залучення партнерів. Впровадження допомоги від іноземних партнерів дозволяє розвивати свою культуру для міжнародного простору та ефективно її просувати. Це може бути доцільним для невеликих країн східноєвропейського регіону, культура яких є не досить відомою. Тут засобами культурної дипломатії є зустрічі, конференції, офіційні візити.

Орієнтація на європейські цінності передбачає просування культурної дипломатії як аспекту єдності з Європою для Східної Європи. Це показ того, що країни східноєвропейського регіону є такими ж учасниками європейського простору, як і

Північна, Південна, Центральна, Західна Європа. Тут основними способами просування є зустрічі та візити.

Варто відмітити, що у східноєвропейському контексті просування культурної дипломатії здійснюється переважно за ініціативи приватних організацій чи культурних об'єднань. Держава мало впливає на дані процеси, що обумовлено здебільшого застосуванням методів та способів традиційної дипломатії, яка має виключно політичний характер.

Крім того, у деяких країнах Східної Європи, як наприклад Польща, культурні заклади підпорядковуються Міністерству закордонних справ. Як наслідок, заклади культури виконують ті завдання, які на них покладають певні відомства. Це сприяє розвитку культурної дипломатії та її становленню як способу налагодження міжнародної співпраці [5, 25].

Одним із базових напрямів культурної дипломатії східноєвропейського регіону сьогодні є розвиток міжнародної співпраці у галузі освіти і науки. Зокрема, це дозволяє ознайомити як з особливостями навчання та організації освітнього процесу у певній державі, так і поширити інформацію про наукові доробки та дослідження. Здебільшого така культурна дипломатія є ініціативою навчальних закладів чи наукових інституцій. Основними заходами тут є конференції, наукові чи освітні виставки, круглі столи.

Зараз Україна має значні можливості для розвитку культурної дипломатії. Це обумовлено передусім тим, що тривалий період наша держава має лише певний образ у сприйнятті світу. Так, більшість країн сприймало Україну як спадкоємицю Київської Русі, без бачення української культури як чогось унікального. Це значно впливало на сприйняття нашої держави як гідного міжнародного партнера. При цьому наша історія була невіддільна від історій інших країн.

На сьогодні актуальним є посилення культурної присутності України у світі, пошук можливостей для нових зв'язків, пошук засобів комунікації. При цьому популярним є використання засобів, які не передбачають жорсткої політики. Тобто культурна дипломатія виступає шляхом становлення дипломатії між культурними установами. Водночас у такому випадку культура є і способом досягнення мети співробітництва і дозволяє координувати міжкультурний процес.

Наукова новизна полягає в тому, що вперше ґрунтовно досліджено культурну дипломатію в аспекті східноєвропейського регіону як поліфункціональну систему, що поширює і створює нові культурні контексти, базуючись на інформативній, культурно-просвітницькій, сенсотворчій функціях культури та мистецтва.

Висновки. Отже, культурна дипломатія є важливим аспектом становлення міжнародних зв'язків між державами засобами культури і мистецтва. Культурна дипломатія дозволяє сформувати імідж країни, посилити взаємодію між країнами, сформувати широку систему зв'язків між різними державами. При цьому це той вид дипломатії, що допускає використання і традиційного, і нетрадиційного мистецтва, де культура може доноситися за допомогою різних форм. Загалом можна визначити, що у подальшому Україна та країни Східної Європи використовуватимуть такі сфери як музичне та кінематографічне мистецтво для налагодження культурних зв'язків із іншими державами. Адже уже зараз спрямування нашої держави на євроінтеграційні процеси, дозволяє говорити про ефективність культурної дипломатії як явища міжнародного співробітництва.

Література

1. Висоцький О. Публічна дипломатія. Дніпро : СПД «Охотнік», 2020. 56 с.
2. Гололобов С. Культурна дипломатія як складова державної політики у сфері культури на сучасному етапі державотворення. *Публічне управління регіонального розвитку*. 2022. № 18. С. 1057–1078.
3. Гродська Е. Політика культурної дипломатії мовою мистецтва та культури: українська діаспора у сучасній Іспанії. *Молодий вчений*. 2017. Вип. 4. С. 86–89.
4. Кулеба Д. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України. 2021–2025. Київ : Міністерство закордонних справ України, 2021. 17 с.
5. Луцишин Г. Особливості розвитку культурної дипломатії України в сучасних умовах. *Політичні науки*. 2017. Вип. 1. С. 25–30.
6. Мицик Л. Новітні тенденції публічної і культурної дипломатії. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя. 2023. 57 с.
7. Ржевська Н. Культурна дипломатія України: сучасний стан та перспективи. *Міжнародні відносини*. 2018. Вип. 18–19. С. 1–12.
8. Стасевська О. Культурна дипломатія: симбіоз культурного та правового потенціалу. *Право та інновації*. 2021. Вип. 1. С. 89–95.

9. Удовік В. Культурна дипломатія як «комунікативний міст» між Україною та Японією. *Публічна дипломатія*. 2022. Вип. 12. С. 834–855.

10. Dragičević Šešić M. Cultural Diplomacy: Arts, Festivals and Geopolitics. Belgrade: Institute for Theatre Film Radio and Television, 2017. P. 412.

11. Pajtinka E. Cultural Diplomacy in Theory and Practice of Contemporary International Relations. *Politické ved*. 2014. Vol. 17. P. 2735–2741.

12. Scott-Smith G. Cultural Diplomacy. Leiden: Leiden University, 2018. P. 189.

References

1. Vysotskyi, O. (2020). Public diplomacy. Dnipro: SPD Okhotnik [in Ukrainian].
2. Hololobov, S. (2022). Cultural diplomacy as a component of state policy in the field of culture at the present stage of state-building. *Public administration of regional development*, 18, 1057–1078 [in Ukrainian].
3. Hrodaska, E. (2017). Policy of cultural diplomacy in the language of art and culture: Ukrainian diaspora in modern Spain. *A young scientist*, 4, 86–89 [in Ukrainian].
4. Kuleba, D. (2021). Strategy of public diplomacy of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. 2021–2025. Kyiv: Ministry of Foreign Affairs of Ukraine [in Ukrainian].
5. Lutsyshyn, H. (2017). Features of the development of cultural diplomacy of Ukraine in modern conditions. *Political sciences*, 1, 25–30 [in Ukrainian].
6. Mytsyk, L. (2023). New trends of public and cultural diplomacy. Nizhyn: NSU named after M. Gogol [in Ukrainian].
7. Rzhavska, N. (2018). Cultural diplomacy of Ukraine: current state and prospects. *International relations*, 18–19, 1–12 [in Ukrainian].
8. Stasevska, O. (2021). Cultural diplomacy: a symbiosis of cultural and legal potential. *Law and innovation*, 1, 89–95 [in Ukrainian].
9. Udovik, V. (2022). Cultural diplomacy as a "communicative bridge" between Ukraine and Japan. *Public diplomacy*, 12, 834–855 [in Ukrainian].
10. Dragičević, M. (2017). Cultural Diplomacy: Arts, Festivals and Geopolitics. Belgrade: Institute for Theatre Film Radio and Television [in English].
11. Pajtinka, E. (2014). Cultural Diplomacy in Theory and Practice of Contemporary International Relations. *Politické ved*, 17, 2735–2741 [in English].
12. Scott-Smith, G. (2018). Cultural Diplomacy. Leiden: Leiden University [in English].

*Стаття надійшла до редакції 05.07.2023
Отримано після доопрацювання 08.08.2023
Прийнято до друку 16.08.2023*